

Rauter. Himmlers vuist in Nederland
T. Gerritse

Samenvatting

Rauter, Himmlers vuist in Nederland beschrijft het leven van Hanns Albin Rauter (1895-1949) die tijdens de Tweede Wereldoorlog de meest gevreesde en gehate vertegenwoordiger van de Duitse bezetting in Nederland was. Als vertegenwoordiger van Heinrich Himmler, de chef van de SS, voerde hij zonder mededogen de taken van de bezetter uit. Deze biografie, beperkt zich niet tot Rauters aanwezigheid in Nederland, maar omvat diens gehele aardse bestaan, van zijn geboorte in Klagenfurt (Oostenrijk) tot de uitvoering van zijn doodvonnis in de duinen van Scheveningen.

Het boek bestaat uit drie delen: Rauters jaren in Oostenrijk en Duitsland (1895-1940) dat de titel 'Voorspel' heeft gekregen. 'Hoog spel' beschrijft zijn schrikbewind als *Höherer SS- und Polizeiführer* in Nederland (1940-1945), terwijl in het laatste deel 'Eindspel' (1946-1949) zijn berechting door het Bijzonder Gerechtshof en de Bijzondere Raad van Cassatie te 's Gravenhage uitgebreid aan de orde komt. In de Slotsom worden de onderzoeksvragen beantwoord.

Waarom verdient de zo gevreesde Rauter een biografie? Vreemd genoeg is de man die bijnamen had als 'de tweede Alva' en 'de gier uit de Alpen', inmiddels zo goed als uit de nationale herinnering verdwenen. De naoorlogse historici hadden wel belangstelling voor hun activiteiten, maar niet voor de daders als persoon en hun beweegredenen. Hun aandacht richtte zich eerst op de verzetsstrijders en later op de slachtoffers. Rauter 'verdient' alleen al vanwege zijn historische betekenis een biografie, maar de vraag moet ook worden gesteld of Rauter meer was dan die eendimensionale, diabolische SS'er.

'Voorspel' (Deel I) plaatst Rauters ontwikkeling in het kader van de politieke en maatschappelijke gevolgen van de nederlaag van de As-mogendheden in de Eerste Wereldoorlog (1914-1918), in het bijzonder voor de van het front terugkerende soldaten. Zij troffen geen dankbare landgenoten aan, maar een vijandige wereld. Hun werd het militaire debacle aangerekend. Het leidde tot wrok bij de betrokkenen. Een terugkeer naar het normale maatschappelijke leven was, mede door de winnaars van de oorlog opgelegde sancties, voor een deel van de Duitse en Oostenrijkse soldaten niet meer mogelijk. Het maakte van hen maatschappelijk ontheemden voor wie de oorlog nimmer eindigde en die steun bij elkaar zochten in vrijkorpsen; paramilitaire groepen zonder politiek programma, maar met des te meer rancune die zich vooral richtte op alles wat links was en op de Joden.

Hanns Albin Rauter was een van hen. Hij werd in Klagenfurt (Oostenrijk) als tweede kind geboren in een gezin met zeven kinderen. Zijn vader Josef was weliswaar Duits-nationaal (pan-germanistisch) ingesteld, maar had mogelijk Sloveense wortels. De naam van zijn moeder Johanna Lončarič wijst ook op een Slavische achtergrond, al wilde Hanns Albin daar later niets van weten. Josef Rauter, later naar Graz (Stiermarken) verhuisd, behoorde tot de gegoede burgerij.

Als student bouwkunde aan de Technische Hochschule te Graz belandde Hanns Albin in een chauvinistisch, rechtsradicaal, antisemitisch klimaat. Hij sloot zich aan bij het *Corps Joannea*, een zeer rechtse studentenclub, die de wapenspreuken *Heimat, Ehre, Burschenwohl* en *Gladius ultor noster!* (Het zwaard, onze wreker!) voerde en schermwedstrijden (*Mensur*) verplicht stelde voor de leden.

Geestdriftig meldde hij zich in 1915 als oorlogsvrijwilliger aan bij het Habsburgse leger. De inmiddels uitgebroken Eerste Wereldoorlog werd beschouwd als een patriottische uitdaging. In de herfst van datzelfde jaar raakte Rauter aan het Isonzo-front evenwel zwaargewond door een schot in zijn rechterbovenbeen. Zijn revalidatie nam een jaar in beslag; hij bleef deels invalide (een stijf, korter rechterbeen). De opgelopen verwonding zou zijn verdere leven steeds weer opspelen.

Na deze frontervaring werd jonge *Oberleutnant* voor een administratieve functie naar Albanië gestuurd. De laatste maanden van de oorlog was hij actief op de Balkan als inlichtingenofficier en werd door een kogel in de rechterschouder geraakt. Na de capitulatie van Oostenrijk in 1918 keerde hij terug in een ontredderd Graz.

Het lukte Rauter niet meer zijn studie bouwkunde te voltooien. Waar evenwel werd gevochten tegen vijanden, binnenlandse (socialisten, communisten, Joden, met de verzamelnamen ‘*Kommune*’ en ‘*Austromarxisten*’) dan wel buitenlandse (Joegoslaven, Hongaren, Polen), daar was hij van de partij. Hoewel hij bij die schermutselingen een bescheiden rol speelde, pompte hij zijn inbreng later op tot onwaarschijnlijke proporties. Een karaktertrek die hem tijdens zijn proces in 1948 nog parten zou spelen.

In die verwarrende eerste naoorlogse jaren in Oostenrijk kwam Rauter terecht bij de *Steierische Heimatschut*, een rechtsextremistisch, antisemitisch vrijkorps, dat de democratie afwees. Wat volgde was een niet aflatende strijd tegen de ‘*Kommune*’ en later tegen de talrijke paramilitaire concurrenten op rechts, die in 1931 uiteindelijk culmineerde in een jammerlijke mislukte Putsch. Rauter realiseerde zich hierna dat hij met de *Steierische*

Heimatschutz (SH) op politiek dood spoor zat en zocht toenadering tot de Oostenrijkse nationaalsocialisten, die in opkomst waren

De pogingen om de SH met de Oostenrijkse NSDAP te laten fuseren verliepen aanvankelijk moeizaam met veel wederzijdse beledigingen, verdachtmakingen en bloedige vechtpartijen. Zelf ging Rauter op bezoek bij Hitler in München om de Führer trouw te zweren. Toen de *Steierische Heimatschutz* en de NSDAP in Oostenrijk na de zoveelste geweldsgolf op 19 juli 1933 werden verboden, had Rauter al de wijk genomen naar Beieren.

In Duitsland zette de voormalige student bouwkunde zijn activiteiten als beroepsagitator voort. Met opzweepende radiotoespraken, gericht tegen de autoriteiten in zijn voormalige vaderland en hun (rechtse) medestanders, probeerde hij onrust te zaaien. Ook werd hij benoemd tot leider van de “*Kampring der Deutsch-Österreicher im Reich*”, een nationaalsocialistische hulporganisatie die Oostenrijk in de armen van Hitler-Duitsland moest drijven. Als reactie op zijn subversieve activiteiten werd hem op 27 november 1933 het Oostenrijkse staatsburgerschap ontnomen (“*ausgebürgert*”).

Aanvankelijk was Rauter gecharmeerd van een loopbaan bij de activistische SA (*Sturmabteilung*), maar toen hem daar een te lage rang werd aangeboden en de rol van deze organisatie na de ‘Nacht van de lange messen’ was uitgespeeld, wendde hij zijn maatschappelijke steven richting SS. Het was Himmlers ambitieuze keurkorps dat gefrustreerde nationaalsocialisten uit Oostenrijk nog een acceptabel alternatief kon bieden.

De SS mocht dan Rauters tweede keuze zijn, zij werd wel zijn grote politieke en maatschappelijke liefde. Ondanks zijn lichamelijke tekortkomingen beschouwde Himmler de boomlange Oostenrijker (1.96 meter) als een talent, iemand van wie veel mocht worden verwacht. Rauter, op zijn beurt, zou zijn superieur niet teleurstellen. Er was geen trouwer ondergeschikte. De mores van de *Schutzstaffel* paste hem als een handschoen. Verlangde de *Reichsführer-SS* een gezond huwelijksleven van zijn personeel, de ongehuwde Rauter (41) zocht en vond de piepjonge (19) nationaalsocialiste Else Lauter uit Celle (bij Hannover). Stelde Himmler prijs op grote gezinnen, zijn enthousiaste pupil ging zo voortvarend aan de slag dat hij en zijn Else moesten trouwen. Het huwelijk vond op 25 maart 1937 plaats; op 25 oktober van dat jaar werd zoon Hannes-Hagen geboren. Er zouden nog vier dochters volgen, Heide (1939), Irmgard (1941), Ingrid (1943) en Almut (1945).

Intussen werd Rauter zelf voorbereid voor het grotere werk. In 1938 volgde zijn aanstelling als stafchef van de *Höhere SS- und Polizeiführer* in Silezië, Erich von dem Bach-

Zelewski. Hij deed meteen van zich spreken. Zijn “onberispelijke rol” tijdens de *Kristallnacht* kwam hem op lof van zijn superieuren te staan. In december 1939 werd hij bevorderd tot *SS-Brigadeführer*. Het wachten was nu op een vacature waarin Rauter zijn “*kampferische Natur*” in SS-geest en zijn organisatietalent kon aanwenden.

‘Hoog spel’ (Deel II) betreft Rauters rol in het bezettingsbestuur van Nederland. Rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart, die de volledige steun van Hitler genoot, gaf leiding aan vier commissarissen-generaal, Friedrich Wimmer (Bestuur en Justitie), Hans Fischböck (Financiën en Economie), Frits Schmidt (Bijzondere Zaken) en ten slotte Rauter (Veiligheid). Laatstgenoemde nam een bijzondere plaats in, omdat hij als *Höherer SS- und Polizeiführer* (HSSuPF), een door Himmler gecreëerde functie, niet alleen supervisor was van alle Duitse en Nederlandse politiediensten maar ook zijn eigen verordeningen (*Anordnungen*) kon uitvaardigen. Hij trachtte menigmaal hiermee ‘*hineinzuregieren*’, maar dat werd door Seyss-Inquart verijdeld.

Rauter paste geheel in het profiel dat Himmler voor zijn *Höherer SS- und Polizeiführer* had geschetst. Zij moesten loyaal zijn, hard en compromisloos. Zij waren regionale Himmlers, die waakten over orde en rust. Tevens traden zij op als bevelvoerend coördinator van de SS in Nederland. Hun macht werd mede bepaald door hun toegang tot alle informatiestromen van SS- en politiediensten. Rauter werd tijdens de eerste drie jaar van de bezetting bijgestaan door de bekwame politiefunctionaris Wilhelm Harster, de *Befehlshaber* van de *Sicherheitspolizei* en de SD. Hij leidde de Duitse politieafdelingen, *SS-Aussendienststellen*, met strakke hand.

Met een grootscheepse reorganisatie probeerde Rauter vanaf zijn komst de Nederlandse politie om te vormen tot een betrouwbaar werktuig in handen van de bezetter. Deze opzet mislukte, doordat de werving van nieuwe agenten onder de vleugels van de SS nauwelijks succes had en het hem ontbrak aan bekwame, collaborerende Nederlanders in de politietop.

Meer succes had Rauter bij de vervolging van de Nederlandse Joden. Aanvankelijk stelde hij zich terughoudend op en liet het initiatief aan collega Fritz Schmidt (Bijzondere Zaken), de vertegenwoordiger van de NSDAP. Op de achtergrond liet de HSSuPF zich wel als drijvende kracht gelden, bijvoorbeeld tijdens de maandenlange discussie over de definitie Jood. Toen WA-man Hendrik Koot in februari 1941 bij vechtpartijen in de Amsterdamse Jodenhoek het leven had gelaten, was dat voor Rauter het moment om zich daadwerkelijk met

het ‘*Judenproblem*’ bezig te gaan houden. Het uitbreken van de Februaristaking (1942) was voor hem het bewijs dat de Joden de revolte hadden georganiseerd.

Rauters harde ingrijpen versterkte zijn positie als succesvolle ordehandhaver binnen het bezettingsbestuur. Een ontwikkeling die verder ging naar mate de bestuurlijke en financieel-economische maatregelen tegen de Joden werden opgevolgd door politionele, die het openbare leven van de vervolgde groep onmogelijk maakten. Zijn niet-aflatende pogingen om de anti-Joodse politiek een exclusieve zaak van hem en zijn SS-diensten te maken, kregen met de aankondiging van de deportaties hun beslag.

Rauter en Himmler hadden niet alleen politionele ambities, maar ook politieke. Zij wilden de Nederlandse samenleving ‘germaniseren’ naar SS-snit. Hoewel Hitler zich nog niet had uitgesproken over de toekomst van Nederland, was het voor het voornoemde tweetal een uitgemaakte zaak, dat ons land zou opgaan in het ‘Jodenvrij’ Groot-Germaanse Rijk. Met dat streven kwam Rauter in conflict met NSB-leider Anton Mussert, die zijn eigen politieke aspiraties had. Hij zag zichzelf leider van een ‘Groot-Dietsland’ (Nederland, Vlaanderen en noordwest Frankrijk). Dit conflict zou zich de hele oorlog voortslepen en geen winnaar kennen.

Himmlers vertegenwoordiger ergerde zich daarbij aan rijkscommissaris Seyss-Inquart die geen standpunt wilde innemen. Hoewel hij - evenals Rauter een lage dunk had van dat ‘burgermannetje’ - , konden de Duitsers hem niet laten vallen. De NSB, hoe klein ook, was de enige groepering die de bezetter welgezind was en die – afgezien van wat avonturiers en maatschappelijk mislukten - vrijwilligers kon leveren voor het Oostfront. Musserts voorstel ‘soldaten voor regeringsmacht’ kon op grote weerstand van Rauter rekenen, die terecht stelde dat honorering van dat voorstel grote onrust zou veroorzaken in de Nederlandse samenleving en dat hij de NSB ‘op de punt van de bajonetten’ van zijn troepen naar het Binnenhof zou moeten voeren. Hitler wist de ongeduldige Mussert aan het lijntje te houden en hield de bezettingsautoriteiten voor dat ze de oprichter van de NSB tot het einde van de oorlog moesten ‘mitschleppen’.

Een ‘meevaller’ voor de HSSuPF was de plotselinge dood van zijn collega en vijand Fritz Schmidt, die om politiek-strategisch redenen en vanwege zijn weersin tegen de SS, een steun voor Mussert was geweest. De commissaris-generaal voor Bijzondere Zaken viel door nooit opgehelderde oorzaak op dienstreis in Frankrijk uit een rijdende trein. Eerder was

Schmidt al in ongenade gevallen bij de partijleiding (Bormann), omdat hij niet was geslaagd om Nederland met zachte hand te nazificeren.

Ondanks zijn fanatisme verliep voor Rauter het begin van de Jodendeportaties moeizaam. Het grootste deel van de opgeroepen verscheen niet op de verzamelplaatsen. Bovendien had Berlijn het quotum af te voeren Joden voor 1942 verhoogd van 15.000 naar 40.000. Zijn capaciteiten als kundig organisator, aangevuld met dreigementen en misleiding, zorgden er voor dat de gestelde doelen toch werden gehaald. Uitkomst brachten de zogenoemde werkverruimingskampen, waar Joden eerder naartoe waren gelokt met de verzekering dat ze van deportatie zouden zijn gevrijwaard. Later zou hij deze tactiek nog een keer toepassen voor de het kamp Vught, waar voor de Duitse oorlogsindustrie ‘belangrijke’ arbeids-Joden aan het werk waren gezet.

Intussen was de medewerking van de Joodsche Raad gekocht met een kwistige hand van vrijstellingen. Daarom kon Rauter al gauw trots “*reibungslose Transporte*” melden aan zijn superieur in Berlijn, want er mocht in Nederland geen Jood “*übrig bleiben.*” De bezetenheid waarmee Rauter de Jodenjacht gestalte gaf, blijkt uit zijn houding t.o.v. de joodse partners in gemengde huwelijken. Hier ging Himmlers plaatsvervanger verder dan de Duitse regels. Werden joodse partners daar vooralsnog met rust gelaten, hier stelde Rauter hen voor de keuze: steriliseren of deporteren. Honderden ongelukkigen kozen voor het eerste. Na de oorlog hield Rauter vol dat alles op basis van “vrijwilligheid” geschiedde. Al met al omschreef hij de deportaties als “*schmutzige Arbeit*”, die noodzakelijk was.

Rauter kreeg vanaf de tweede helft van 1941 te maken met een verzet dat professionaliseerde. De communisten die na de Februaristaking hard waren aangepakt maar na de inval in de Sovjet-Unie (22 juni) de handen vrij kregen, hergroepeerden zich. Ook andere bevolkingsgroepen legden zich toe op illegale activiteiten. Het broeide in de Nederlandse samenleving, mede door economische vorderingen van de bezetter, die schaarste veroorzaakte. De vraag naar arbeidskrachten voor openvallende plekken in Duitsland nam toe, al was het rijkscommissariaat terughoudend om dwang te gebruiken, indachtig Hitlers wens om het ‘broedervolk’ omzichtig te bejegenen. Ook Rauter was aanvankelijk, om pragmatische redenen, tegen verplichte tewerkstelling. Hij miste de manschappen om achter iedere ontduiker aan te jagen.

Dat gold niet voor het verzet. Om dat in te tomen liet de bezetter honderden vooraanstaande personen uit het vooroorlogse politieke, zakelijke en culturele leven

oppakken. Deze gijzelaars dienden als onderpand voor de Duitsers bij eventuele represaillemaatregelen. Na een aanslag op het spoor bij Rotterdam eiste *Wehrmachtbefehlshaber* (WBN) Friedrich Christiansen, dat een groot aantal van deze gijzelaars werd geëxecuteerd. Uiteindelijk werden vijf van hen aangewezen. Rauter kreeg van Seyss-Inquart bevel om de executie voor te bereiden en te laten voltrekken. Als verantwoordelijke autoriteit stond zijn naam onder de ‘Bekendmaking’. Er zouden nog ettelijke executies en proclamaties volgen.

De executie van de vijf gijzelaars betekende het bankroet van de nazificeringspolitiek. Van de zachte aanpak was niets meer over; Nederlanders weigerden zich te laten nazificeren. Onder druk van de steeds maar toenemende vraag naar arbeidskrachten in Duitsland, versterkt door de nederlaag bij Stalingrad (januari 1943), liet de bezetter alle terughoudendheid varen. WBN Christiansen gaf opdracht de 300.000 Nederlandse soldaten weer in krijgsgevangenschap naar Duitsland terug te voeren. De maatregel leidde tot de Aprilmeistakingen waarbij Rauter weer met bloedig ingrijpen (tientallen doden) binnen enkele dagen de opstand smoorde. Weer waren er felicitaties uit Berlijn, waarop de *Höherer SS- und Polizeiführer* bescheiden reageerde met: “*Wir haben unsere Pflicht getan.*”

Aangespoord door deze complimenten ging Rauter voort met zijn met jacht op alles wat verdacht was en de belangen van de bezetter kon schaden. Onwillige studenten die hadden geweigerd de loyaliteitsverklaring te tekenen, werden aangewezen voor de ‘arbeidsverruiming’ in Duitsland. Om de toestroom van de bevolking tussen 18 en 35, die werd verplicht tot werken over de grens, in goede banen te leiden, bedacht Rauter het systeem van op te roepen jaarklassen. Opstandigheid werd nu zonder pardon de kop in gedrukt.

Waar de in de zomer van 1943 naar Italië overgeplaatste BdS Harster nog een matigende invloed had op Rauter en diens beleid, was zijn opvolger Erich Naumann, daartoe niet in staat. De beide mannen lagen elkaar niet, wat tot grote spanningen leidde. De nieuwe BdS, die net als Rauter geen politieachtergrond had en als voormalig leider van een de beruchte *Einsatzgruppen* in de Sovjet-Unie had meegewerkt aan de grofste maatregelen aldaar, liet in Nederland ook de teugels vieren. De zes *SS-Aussenstellen* verwerden tot zelfstandige eilanden van terreur.

Ook Rauter liet de teugels vieren. Sluipmoord werd zijn terreurwapen. Door het groeiend aantal aanslagen op collaborateurs, meestal van NSB-huize, eiste Mussert tegenmaatregelen. De HSSuPF bedacht, aan de hand van een getekend dennenboompje, de

Silbertanne-moord. Voor elke door het verzet gepleegde aanslag zouden drie vermeende vijanden om het leven worden gebracht. Daartoe werden moordcommando's geformeerd van Nederlandse SS'ers, later ook nog aangevoerd door hun Voorman Henk Feldmeijer. Er ging veel fout bij deze raadselachtige aanslagen met (meestal) dodelijke afloop. De sluipmoorden werden in de zomer van 1944 gestaakt toen met Hitlers *Niedermachungsbefehl* alle rechtspraak en juridische regels aan de kant werden geschoven. De SS-diensten kregen carte blanche bij de bestrijding van *'Terroristen und Saboteure'*.

Zelf niet in staat de NSB adequate bescherming te bieden, ging Rauter akkoord met de oprichting van de Landwacht, een soort zelfbeschermingslegertje van de NSB. De HSSuPF hoopte dat hij deze eenheid kon kneden tot een op SS-leest geschoeid alternatief voor de onbetrouwbare Nederlandse politie. Daar was geen sprake van, de Landwacht werd een haveloze, ongeordende troep, die zich als terreurexponent onder meer toelegde op het beroven van Nederlanders.

Ook Rauters pogingen om met de zogenoemde Tweede Distributiestamkaart onderduikers (Joden, illegalen, gedeserteerde politiemensen, etc.) uit te hongeren liepen op niets uit. De invoering van dit document liep zoveel vertraging op en de controle bij de distributiekantoren was zo minimaal, dat de illegaliteit haar tegenmaatregelen had kunnen treffen.

Ondanks het dreigen met draconische maatregelen, slaagde Rauter er steeds minder in zijn mensen in het gareel te houden. Aan Schöngarth die in de zomer van 1944 BdS Naumann was opgevolgd, had de HSSuPF ook weinig. Deze 'dronken bruit' had dezelfde achtergrond en aanpak als zijn voorganger.

Een ondergeschikte, maar zeker geen onbelangrijke rol, speelde Rauter in het drama-Putten, waarbij een groot deel van de mannelijke bevolking tussen 18 en 50 jaar in oktober 1944 werd gedeporteerd naar het concentratiekamp Neuengamme. Van deze 588 mannen zouden er slechts 49 terugkeren. Aanleiding voor deze maatregel was een door het verzet gepleegde aanslag op een Duitse personenauto met vier militairen van de *Wehrmacht*.

Met de geallieerden in aantocht richtte Rauter zijn blik en aandacht, ten koste van zijn politionele taken, op militaire activiteiten. Hij formeerde uit alle bewapende SS- en aanverwante organisaties zijn *'Kampfgruppe Rauter'*. Hoewel hij op militair vlak (alweer) een tweede viool speelde, viel zijn bijdrage aan het Duitse succes bij de actie 'Market Garden' niet te onderschatten. Belangrijkste taak van zijn *Kampfgruppe* was om te voorkomen dat de

Duitse troepen in hun strijd de geallieerden ook nog door het verzet in de rug werden aangevallen.

Aan Rauters heerschappij kwam begin maart 1945 een voortijdig einde met de aanslag bij Woeste Hoeve, waarbij hij zwaargewond raakte en de twee mede-inzittenden van zijn auto werden gedood. Als ‘waardig afscheidscadeau’ van Nederland lieten de bezettingsautoriteiten 266 Nederlanders doodschietsen, van wie alleen al 117 bij Woeste Hoeve. Na een lange tocht langs ziekenhuizen, interneringskampen en gevangenissen in Duitsland, werd Rauter op 6 februari 1946 aan Nederland uitgeleverd.

‘Eindspel’ (Deel III) draait om het proces-Rauter. Voor de pers stond de uitkomst vast: “Slechts de kogel kan hier voldoening brengen.” Daar was ook het punt van vertrek van aanklager mr. J. Zaaijer. De Haagse procureur-fiscaal wilde van het belangrijkste proces van de naoorlogse Bijzondere Rechtspraak een “showzaak” maken; de rechtszaak kon eigenlijk op de processtukken worden afgedaan. Niet de waarheidsvinding stond voorop, maar meer de manier waarop Rauter naar de executiepaal kon worden geleid. Met deze aanpak had hij eerder Mussert en NSB-propagandist Max Blokzijl naar het vuurpeloton gevoerd.

Zelfs de belangrijkste getuige, voormalig BdS Wilhelm Harster – volgens Zaaijer een “fatsoenlijk” man - hield hij tot grote ergernis van Rauter buiten de rechtszaal. Zo klein als het aantal getuigen was, zo uitgebreid was de dagvaarding die mr. Zaaijer het Bijzonder Gerechtshof presenteerde; zelfs het verbeurd verklaren van radiotoestellen werd de verdachte ten laste gelegd. De aanklacht was als een schot hagel, in de hoop iets te raken. Mr. Zaaijer had zich beter kunnen beperken tot de kernpunten van Rauters misdadig beleid: de represaillemoorden, de deportatie van de Nederlandse Joden en de Silbertanne-acties.

Het proces draaide, mede door de slechte voorbereiding van de hoofdrolspelers, uit op een grote teleurstelling. De president van het Bijzonder Gerechtshof, mr. P.G.M. van Meeuwen was onvoldoende in de materie onderlegd, waardoor de rechtszaak een chaotisch verloop kende en Rauter zich overal onderuit probeerde te draaien. Bijgestaan door zijn raadsman, mr. K. van Rijckevorsel, nam hij de verantwoordelijkheid voor de daden van al zijn mensen, maar vervolgens ook weer niet. Bij de deportaties van de Joden was hij slechts uitvoerder geweest van opdrachten van hogerhand. Het lot van de slachtoffers in Polen was hem de hele oorlog onbekend gebleven.

Zijn harde optreden was nodig geweest ‘om erger te voorkomen’. Hij had ingegrepen om rust en orde te bewaren. Het bezettingsbestuur had volgens Rauter ook alleszins het recht

om de door de procureur-fiscaal gewraakte maatregelen te nemen. Het Bijzonder Gerechtshof moest begrijpen dat een Nederlandse generaal - "*der in meiner Position steht*" - niet anders had kunnen handelen dan hij had gedaan. Trouwens, de verdachte was van mening dat het Hof geen rechtsbevoegdheid had en dat hij zich tegenover internationaal hof diende te verantwoorden. Hij werd daarin gesteund door zijn raadsman.

Niettemin conformeerde het Bijzonder Gerechtshof zich aan de dagvaarding en de strafeis. Rauter werd veroordeeld tot de doodstraf met recht op cassatie. De Bijzondere Raad van Cassatie, die zich beter dan het Hof had voorbereid, bevestigde het vonnis.

Rauter ging onbezwaard zijn executie tegemoet. Hem viel niets te verwijten. Ondanks alle moeilijke en dramatische beslissingen waarvoor hij zich gesteld zag, keek hij terug op een geslaagd leven, waarin hij zich altijd had gehouden aan zijn – zelfopgelegde - hoge morele, ridderlijke, Germaanse waarden: "*Ich bin ein Chevalier.*"

In de 'Slotsom' wordt tenslotte Rauters historische betekenis geëvalueerd. Ook wordt nader ingegaan zijn drijfveren, ambities, twijfels (zo hij die had), zijn karakter, levenshouding en andere wezenskenmerken, Rauter was niet de aan stemmingswisselingen lijdende diabolische SS'er die met bloeddoorlopen ogen zijn slachtoffers zocht. Geen bruut, maar een slimme man, met grote organisatorische capaciteiten. Opvallend bij deze asceet is juist de gelijkmatigheid in zijn extreme beleid en in de uitvoering daarvan.